

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

ПСИХОЛОГІЯ ЖИТТЄВОГО ПРОСТОРУ
ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ
КРИЗИ, ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ЦИФРОВОЇ
ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬНОГО ЖИТТЯ

14-15 вересня 2023 року

Одеса – 2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет лінгвістики та перекладу
Кафедра педагогіки та психології

МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

ПСИХОЛОГІЯ ЖИТТЄВОГО ПРОСТОРУ ОСОБИСТОСТІ В
СУЧАСНИХ УМОВАХ КРИЗИ, ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ЦИФРОВОЇ
ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬНОГО ЖИТТЯ

14-15 вересня 2023 року

Одеса – 2023

Гойда М. О.

магістрантка

Тернопільський національний педагогічний університет

ім. Володимира Гнатюка

АКТУАЛЬНИЙ СТАН НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ

На сучасному етапі політика України спрямована на входження до Європейської співдружності, що створює передумови для вдосконалення вітчизняної освіти в контексті відповідності вимогам європейського освітнього простору і впровадження гендерних підходів у навчанні і вихованні підростаючого покоління. Важливо, що прийняття європейських цінностей передбачає реалізацію принципів гендерної рівності у всіх сферах життя, забезпечуючи рівний доступ обох статей до виробничих, культурних, освітніх ресурсів. В такому контексті, особлива увага приділяється створенню однакових умов для представників обох статей як рівних у своїх правах і можливостях.

Аналіз наукової літератури показує сучасний стан розробленості питання нормативно-правового забезпечення гендерного виховання учнів. Зокрема, різні аспекти нормативно-правового забезпечення гендерного виховання учнів розглядали І. Бех [1], С. Вихор [2], та ін. Не заперечуючи важливості указаних досліджень та наукових праць, ступінь розробки проблеми нормативно-правового забезпечення гендерного виховання учнів є недостатнім.

Збройна агресія російської федерації, ставши каталізатором змін в секторі безпеки та оборони України, посприяла прийняттю стандартів та цінностей євроатлантичної спільноти, серед яких – принцип гендерної рівності. Так, 20 грудня 2022 р. КМУ схвалено Стратегію впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року і затверджено операційний план з її реалізації на 2022-2024 роки [14]. Вказана Стратегія визначила базові принципи, стратегічні завдання і цільові групи із забезпечення рівних прав та можливостей чоловіків та жінок у сфері освіти. Завданням аналізованого нормативного документа

визначено також запобігання дискримінації для всіх учасників освітнього процесу та на всіх рівнях освіти. Зауважимо, що документ розроблено на виконання Плану заходів з реалізації зобов'язань у межах міжнародної ініціативи «Партнерство Біарріц» з утвердження гендерної рівності, який затверджено розпорядженням КМУ від 16 грудня 2020 р. № 1578-р. [11].

Стратегічною для досягнення гендерної рівності в Україні, враховуючи фемінізацію освітньої сфери, є ратифікована 20 червня 2022 року Конвенція Ради Європи про запобігання насильству щодо жінок і домашньому насильству (Стамбульська конвенція) [5]. Це перший міжнародний законодавчий акт, який передбачає захист жінок від усіх форм насильства та дискримінації, боротьбу за рівність між жінками й чоловіками, розроблення політики й заходів для захисту і надання допомоги жертвам насильства. Ратифікація аналізованої конвенції запровадила механізми запобігання і протидії насильству: створення притулків, надання компенсацій і допомоги постраждалим, організацію «гарячих» телефонних ліній, криміналізацію насильства та ін.

Що стосується українських нормативних документів, то насамперед виділимо питання Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року, затвердженої Постановою КМУ від 24 лютого 2021 р. № 145 [8]. Метою програми визначено вдосконалення шляхів запобігання і протидії домашньому насильству й насильству за ознакою статі в умовах децентралізації, а також підвищення ефективності взаємодії органів влади і громадськості із вказаної проблематики.

Важливими для організації гендерного виховання учнів в умовах збройної агресії є законодавчі акти про освіту. Так, відповідно до Закону України «Про освіту» [12], в Україні створюються рівні умови доступу здобувачів до освіти, а право на освіту гарантується незалежно від статі, віку, раси, інвалідності, громадянства, стану здоров'я, національності, а також політичних, релігійних чи інших переконань. Стаття 53 Закону визначає право здобувачів освіти на захист від дискримінації за будь-якою ознакою, а також від будь-яких форм насильства

та експлуатації. У статті 15 Закону України «Про повну загальну середню освіту» від 16.01.2020 № 463-IX [13] стверджується, що у закладах освіти виховний процес має ґрунтуватися як на загальнолюдських цінностях, так і культурних цінностях нашого народу, а також принципах громадянського суспільства і верховенства права. Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)» від 18.12.2018 № 2657-УШ [9], до повноважень органів управління освітою віднесено контроль виконання плану заходів, спрямованих на протидію і запобігання булінгу в закладі освіти, а також розгляд скарг про відмову у реагуванні на випадки булінгу.

Деякі питання гендерного виховання здобувачів освіти визначено у Державному стандарті базової середньої освіти, затвердженому постановою КМУ від 30 вересня 2020 р. №898 [3]. У документі стверджується, що реалізація мети базової середньої освіти ґрунтується на повазі до особистості учня та визнанні пріоритету його інтересів, власного вибору, досвіду, прагнень. Гарантується забезпечення рівного доступу учнів до освіти, відсутність будь-яких форм дискримінації здобувачів та створення освітнього середовища із домінуючою атмосферою довіри і недискримінації. Забезпечується також утвердження людської гідності, доброти, справедливості, чесності, милосердя, співпереживання, взаємодопомоги, а також поваги до прав і свобод людини і громадянина. Рекомендується системне впровадження гендерної складової до змісту визначених освітніх галузей.

В сучасних умовах чинною залишається Концепція «Нова українська школа» [7], відповідно до завдань якої відбувається реформування сфери виховання, щоб забезпечити формування всебічно й гармонійно розвиненої, творчої й активної особистості здобувачів освіти. Відповідно до Концепції НУШ, виховання як невід’ємна складова освітнього процесу є наскрізним, охоплює усі сфери шкільного життя та ґрунтується на цінностях. Важливо, що документи НУШ, у тому числі, підручники, проходять антидискримінаційну експертизу та коригуються із урахуванням гендерного компоненту. Концепція НУШ спонукає

учнів засвоювати матеріал через застосування наближених до реальних умов життя форм, технологій та методів роботи у поєднанні із гендерним компонентом.

Важливим керівництвом для досягнення гендерної рівності у сфері виховання є Програма «Нова українська школа» у поступі до цінностей, розроблена під керівництвом І. Беха [1]. Згідно Програми, виховання учнів на основі цінностей актуалізується існуючими викликами щодо збереження цілісності й державності України, військовою загрозою, завданнями консолідації суспільства. У зв'язку з цим, в НУШ особливого значення набуває виховання учнів на основі цінностей, однією з яких є рівність. Базовими ж духовно-моральними цінностями визнаються також любов, повага до інших, гідність, відповідальність, совість, толерантність, свобода, справедливість, рівноправ'я, ініціативність. У здобувачів освіти виховується повага до гідності, прав, свобод людини, забезпечується формування доброти, толерантності, милосердя, терпимості, а також відповідальності у цих сферах.

Також залишаються чинними вимоги проведення гендерного аудиту в закладах освіти, визначені Наказом Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Методології та критеріїв проведення гендерного аудиту закладів освіти» від 5 листопада 2021 р. № 11822 [10]. Метою проведення гендерного аудиту визначено оцінювання актуального стану забезпечення рівних прав і можливостей чоловіків й жінок у закладах освіти, передбачено виявлення існуючих проблем в забезпеченні гендерної рівності, а також підвищення обізнаності педагогічних працівників із напрямками застосування гендерного підходу в їхній освітньо-виховній діяльності.

В реаліях воєнного стану в Україні, у відповідності до листа Міністерства освіти і науки України від 10.08.2022 №9105-22 «Інформаційні матеріали щодо організації виховного процесу в закладах освіти у 2022/2023 навчальному році» [4], рекомендується об'єднати зусилля педагогічної і громадської спільнот для захисту прав та свобод здобувачів освіти, а також оволодіння дітьми універсальними цінностями і моделями поведінки на засадах взаєморозуміння та

співробітництва. Також пропонується перешкоджати проявам расизму, шовінізму, приниженню гідності іншомовних людей, підкреслювати моральний наратив демократії, толерантності, прав людини та верховенства права, єдності народів України.

Загалом можна констатувати, що ухвалені документи створюють належне нормативне підґрунтя для розв'язання проблеми гендерної дискримінації в освітній сфері. Проте система освіти залишається недостатньо чутливою до проблем гендерної рівності, відтворюючи асиметричну гендерну схему на організаційному та процесуальному рівнях. Так, гендерна стратифікація педагогічної діяльності, внутрішні організаційні практики, а також педагогічний склад відображають гендерну сегрегацію та стереотипізацію освітньої установи. На організаційному рівні зберігається як значна фемінізація галузі й ригідність гендерно стереотипізованих уявлень, так і непропорційне представлення жінок в управлінському апараті освітніх установ [6]. На процесуальному рівні також наявні «приховані» і «відкриті» елементи гендерної дискримінації. Йдеться про гендерні взаємини в педагогічному колективі, зміст навчальних предметів, особливості викладання, стиль педагогічного спілкування, а також упередженість щодо оцінювання навчальних результатів здобувачів освіти [2]. Недосконала ж гендерна статистика не дозволяє провести моніторинг рівності в доступі здобувачів до якісної освіти, можливості її для особистісного розвитку, професійного самовизначення та кар'єрного зростання [7].

Отже, нормативно-правове забезпечення гендерного виховання учнів визначається низкою нормативних документів. Так, стратегічними в аспекті гендерної модернізації національної системи освіти є затверджена КМУ 20 грудня 2022 року Стратегія впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року, ратифікована Стамбульська конвенція та Державна соціальна програма запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року. Важливими для впровадження принципів гендерної рівності в освіту є Концепція Нової української школи, Програма «Нова українська школа» у поступі до цінностей, положення Державного

стандарту базової середньої освіти, Наказ МОН України «Про затвердження Методології та критеріїв проведення гендерного аудиту закладів освіти», а також документ МОН України «Інформаційні матеріали щодо організації виховного процесу в закладах освіти у 2022/2023 навчальному році» та ін. Вказані документи удосконалюють освітню державну політику у напрямку забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків. Проте, хоча в нашій державі створено належну нормативно-правову базу стосовно утвердження гендерної рівності в освітній сфері, проте заклади освіти залишаються недостатньо чутливими до проблем гендерної рівності, відтворюючи асиметричну гендерну схему на організаційному та процесуальному рівнях.

Список використаної літератури

1. Бех І. Д. Програма «Нова українська школа» у поступі до цінностей. Київ : Інститут проблем виховання НАПН України, 2018. 40 с.

2. Вихор С. Законодавче забезпечення гендерної рівності в освітньому просторі України. *Сучасні стратегії гендерної освіти в умовах євроінтеграції* : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, 10–11 вересня 2020 р. Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка ; за заг. ред. В. П. Кравця, О. М. Кікінежді. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2020. С. 10-13.

3. Державний стандарт базової середньої освіти : затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrayinska-shkola/derzhavnij-standart-bazovoyi-serednoyi-osviti>.

4. Інформаційні матеріали щодо організації виховного процесу в закладах освіти у 2022/2023 навчальному році : додаток 1 до листа Міністерства освіти і науки України від 10.08.2022 №9105-22. URL : <file:///C:/Users/Андрій/Downloads/62f4c1f2d9a1d274700929.pdf>.

5. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція) : ратифікована Законом України №2319-IX від 20.06.2022 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11.

6. Мартинець Л.А. Управлінська діяльність керівника навчального закладу : навч. посіб. Вінниця, 2018. 196 с.

7. Нова українська школа : poradnik dla vchytel'ya / za red. N. M. Bibik. Kyiv : Litera LTD, 2018. 160 s.

8. Питання Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року : постанова Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2021 р. № 145. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/145-2021-p>.

9. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню) : Закон України від 18.12.2018 № 2657-УІІІ. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-19#Text>.

10. Про затвердження Методології та критеріїв проведення гендерного аудиту закладів освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 5 листопада 2021 р. № 11822. URL : <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-metodologiyi-ta-kriteriyiv-provedennya-gendernogo-audituzakladiv-osviti>.

11. Про затвердження плану заходів з реалізації зобов'язань Уряду України, взятих в рамках міжнародної ініціативи «Партнерство Біарріц» з утвердження гендерної рівності : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2020 р. №1578-р.

12. Про освіту : Закон України № 2145-VIII від 05.09.2017 р. URL : <https://osvita.ua/legislation/law/2231>.

13. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 13 липня 2020 р. №764-ІХ. URL : http://osvita.org.ua/pravo/law_02/part_01.html.

14. Про схвалення Стратегії впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року та затвердження операційного плану заходів на 2022-2024 роки з її реалізації : розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 грудня 2022 р. № 1163-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1163-2022-%D1%80#Text>

THE IMPORTANCE OF MOTIVATION IN THE SUCCESS OF STUDENTS' LEARNING ACTIVITIES	60
<i>Войтенко Н. С., Єрмакова А. Ю..</i>	
ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ	63
<i>Joana Berger-Estilita</i>	
UNDERSTANDING AND MITIGATING PROFESSIONAL BURNOUT SUNDROME: A COMPREHENSIVE EXPLORATION.....	67
<i>Гарькавець С.О., Волченко Л.П.</i>	
ДО ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	70
<i>Гойда М.О.</i>	
АКТУАЛЬНИЙ СТАН НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ.....	73
<i>Горицька О.В., Єрмаков М. Ю.</i>	
ПСИХОЛОГІЧНА АДАПТАЦІЯ СУЧАСНИХ ПІДПРИЄМЦІВ ДО УМОВ ВОЄННОГО СТАНУ.....	80
<i>Грінько М.М.</i>	
ЗБЕРЕЖЕННЯ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ПРАЦІВНИКІВ ДСНС ПІСЛЯ ЇХ УЧАСТІ В ЛІКВІДАЦІЇ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ.....	84
<i>Данилюк І. В., Курапов А. О., Ягіяєв І. І., Малишева К. О., Льошенко О. А., Литвин С. В.</i>	
ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ХЕМОФОБІЇ ТА НЕГАТИВНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ВАКЦИНАЦІЇ.....	90
<i>Жусь О.М.</i>	
ФІНАНСОВА ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ПЛАНУВАННЯ ЖИТТЄВОГО ПРОСТОРУ ОСОБИСТОСТІ	95
<i>Загоруйко Н.М.</i>	
КОЛОРАТИВНІСТЬ ЯК ОБ'ЄКТИВНА РЕАЛЬНІСТЬ ТА ВІДОБРАЖЕННЯ ЇЇ У ПСИХОЛОГІЇ ЛЮДИНИ ТА ЇЇ МОВЛЕННІ	98
<i>Єрмакова С.С.</i>	
ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ УПРОВАДЖЕННЯ БІОЕТИКИ В ОСВІТНЮ ПРАКТИКУ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ.....	102
<i>Єрмакова С.С., Воронецька Д.О.,</i>	
ЖИТТЄВИЙ ПРОСТІР ОСОБИСТОСТІ ЯК МОДЕРАТОР ЇЇ ПРОФЕСІЙНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ.....	105
<i>Єрмакова С.С., Каранфілова О.В.</i>	
РОЗУМІННЯ СВІТУ У ПРОЦЕСІ СВІТОГЛЯДНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ.....	109
<i>Єрмакова С.С., Криворучко В.О.</i>	
ЖИТТЄВИЙ ПРОСТІР ОСОБИСТОСТІ: ВІРТУАЛЬНА РЕАЛЬНІСТЬ ТА ГЛОБАЛЬНІ КОНТЕКСТИ ІСНУВАННЯ.....	113
<i>Yermak K.</i>	
THE RELATIONSHIP OF PARTNERS IN MARRIAGE AND THEIR IMPACT ON THE DEVELOPMENT OF THE CHILD	116